อัตลักษณ์แห่งภูกามยาว : รูปลักษณ์ ความเชื่อ และภูมิปัญญา*

Identity of Phukhamyao : Image Beliefs and Wisdom

เปรมวิทย์ วิวัฒนเศรษฐ์ (Premvit Vivattanaseth)**

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอัตลักษณ์แห่งภูกามยาว (จังหวัดพะเยา)และวิเคราะห์บทบาทหน้าที่ของอัตลักษณ์แห่งภูกามยาวจากความสัมพันธ์ระหว่างรูปลักษณ์ ความเชื่อ และภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์แห่งภูกามยาว โดยอัตลักษณ์แห่งภูกามยาวดังกล่าวได้รับการคัดสรรจากการสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) ของผู้นำชุมชนและชาวบ้านทุกอำเภอของจังหวัดพะเยา จากนั้นได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลอัตลักษณ์แห่งภูกามยาวด้วยวิธีการทางคติชนวิทยา แล้วนำมาวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

ผลการวิจัยพบว่า อัตลักษณ์แห่งภูกามยาวที่ได้รับการคัดสรรจากผู้นำชุมชนและชาวบ้านแต่ละอำเภอของจังหวัดพะเยาแบ่งออกเป็น 6 ประเภทคือ ศาสนสถาน ทรัพยากรธรรมชาติ พระพุทธรูป ผลิตผลของกลุ่มชน โบราณสถาน และวีรบุรุษ โดยรูปลักษณ์ ความเชื่อ และภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์แห่งภูกามยาวแต่ละสิ่งในทุกประเภทจะมีส่วนสัมพันธ์และเกื้อกูลกันตามบทบาทหน้าที่ต่าง ๆ อันได้แก่ สร้างความรู้ความภาคภูมิใจให้แก่คนในชุมชนหรือชาติพันธุ์ เป็นภาพลักษณ์แห่งความเจริญทางศิลปวัฒนธรรมของชุมชน เป็นศูนย์รวมใจของคนในชุมชน เป็นที่พึ่งทางใจและเป็นเครื่องมือในการควบคุมพฤติกรรมคนในชุมชน เป็นเครื่องมือในการแสดงตัวตนและความเป็นเจ้าของพื้นที่ และเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดธุรกิจท่องเที่ยว อันเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจในชุมชน

คำสำคัญ: อัตลักษณ์แห่งภูกามยาว บทบาท หน้าที่

---

* บทความนี้มีจุดประสงค์เพื่อเผยแพร่ผลงานทางวิชาการซึ่งองค์กรและหน่วยงานต่าง ๆ โดยเฉพาะ อย่างยิ่งหน่วยงานทางวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในงานที่เกี่ยวข้อง

The objectives of this research article was to publish academic work in which other organizations and institutes, especially, tourism and culture institutes are able to apply and implement in related work.

** รองศาสตราจารย์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา อำเภอเมืองฯ พะเยา

Associate professor, School of Liberal Arts, University of Phayao, Amphoe Mueang Phayao, Phayao.

Veridian E-Journal, Silpakorn University
ISSN 1906 - 3431

Abstract

The study aimed to investigate the identity of Phukhamyao (Phayao Province) and to analyze the meaning of roles and functions of those identities relating to three terms; Image, Belief and Wisdom. Data collection was done by focus group discussion of the community leaders and house villagers in Phayao. Folklore methodology was implemented in analyzing the collected data.

The results revealed that the identity of Phukhamyao could be classified into 6 elements. They are 1) religious places 2) natural resources 3) Buddha images 4) local products 5) historical sites and 6) heroes. Each element consisted of the three icons; image, belief and wisdom that supported the meanings of these six identities in creating dignity for their community, in indicating the cultural and art development, in functioning as the community center and spirit refuge for people as well as the ideal to take control the community, in presenting unique identity of the community and in enhancing local economic by tourism in the area.

Keywords: Identity of Phukhamyao, role, function

บทนำ

“ภูกามยาว” เป็นเมืองประวัติศาสตร์ที่มีประวัติความเป็นมาที่น่าสนใจ สร้างขึ้นในปี พ.ศ. 1638 นับจนถึงปัจจุบัน เป็นเวลากว่า 900 ปี ตลอดระยะเวลาดังกล่าว สภาพของเมืองภูกามยาวเคยเป็นทั้งเมืองที่เรืองอำนาจ มีความเจริญสูงสุดในดินแดนล้านนาไทยและมีสภาพตกต่ำที่สุดจนกลายเป็นเมืองร้าง ไม่มีผู้คนอาศัยอยู่ในช่วงระยะเวลาหนึ่ง กล่าวคือ ในปี พ.ศ. 1801 (จุลศักราช 620) พญางำเมืองเสด็จขึ้นครองราชสมบัติ พระองค์ทรงเป็นกษัตริย์ที่เพียบพร้อมด้วยบุญญาภินิหาร สามารถบังคับธรรมชาติได้อย่างมหัศจรรย์ จนมีการกล่าวกันว่า “พ่อขุนเสด็จไปทางใด ฝนก็บ่ตกฮำ แดดก็บ่ฮ้อน ใคร่จะให้แดดบด ก็บดทันที จะให้แดดออก ก็ออกทันที” ด้วยเหตุนี้จึงทรงได้รับพระราชทานว่า “งำเมือง” ซึ่งหมายความว่า สามารถครอบงำอากาศทั้งเมืองให้เป็นไปตามนั้นได้ นอกจากนั้น พระองค์ยังทรงเป็นกษัตริย์ที่มีความเฉลียวฉลาด สุขุม และมีพระปรีชาสามารถในด้านการปกครอง ทรงเน้นความสงบสุขและสันติ ไม่ปรารถนาจะทำศึกสงครามกับผู้ใด ในขณะเดียวกันพระองค์ก็ทรงเจริญสัมพันธไมตรีกับหัวเมืองเอกฝ่ายเหนือและฝ่ายใต้ทั้งหลาย (สมัย สุทธิธรรม, 2541 : 18) ทำให้เมืองภูกามยาวรายล้อมด้วยมิตรภาพแห่งมิตรประเทศ บ้านเมืองจึงสงบสุข ปราศจากอริราชศัตรู ไพร่ฟ้าดำเนินชีวิตอย่างเป็นสุข ส่งผลถึงความเจริญในด้านต่าง ๆ ของเมืองภูกามยาว แต่หลังจากสิ้นรัชสมัยของพญางำเมือง ในช่วงที่ท้าวคำลือครองเมืองภูกามยาว เมืองภูกามยาวได้ถูกผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรล้านนา ทำให้เมืองภูกามยาวขาดอิสรภาพในการปกครอง ผู้ที่ครองเมืองภูกามยาวล้วนถูกส่งมาจากเมืองเชียงใหม่ ตราบจนปี พ.ศ. 2101 เมืองเชียงใหม่และหัวเมืองทั้งหลายได้ตกอยู่ภายในการปกครองของพม่า และในรัชสมัยพระบาทสมเด็จ

พระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ พม่าได้ยกกองทัพใหญ่เข้ามาตีหัวเมืองฝ่ายเหนือ ได้แก่ เมืองฝาง เชียงราย เชียงแสน และภูกามยาว ทำให้ราษฎรส่วนใหญ่ของเมืองภูกามยาวอพยพไปอยู่เมืองลำปาง เมืองภูกามยาวจึงกลายเป็นเมืองร้างเป็นเวลาถึง 56 ปี (สุรพล ดำริห์กุล, 2542 : 67) นับเป็นช่วงเวลาแห่งการเสื่อมถอยของเมืองภูกามยาวอย่างเห็นได้ชัด แล้วเมืองภูกามยาวได้กลับมาฟื้นตัวอีกครั้งในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ในคราวที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งเมืองเชียงราย เมืองพะเยา (เดิมคือภูกามยาว มักเรียกสั้น ๆ ว่า “ภูยาว” ต่อมามีการกร่อนเสียงเป็น “พยาว” และกลายเป็น “พะเยา” ในที่สุด และเมืองงาวขึ้นใหม่ในปีพ.ศ. 2486 และได้มีการพัฒนาในด้านการปกครองและด้านต่าง ๆ มาอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน และมีแนวโน้มที่จะพัฒนาต่อไปอย่างไม่หยุดยั้งเพื่อให้เป็นไปตามวิสัยทัศน์เพื่อการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดพะเยาที่ว่า “พะเยาเมืองน่าอยู่ ประชาชนมีรายได้พอเพียงกับรายจ่ายที่จำเป็น มีโอกาสพัฒนาตนเองให้อยู่ดีมีสุข ชุมชนเข้มแข็ง”

ด้วยความคงอยู่และความผันผวนทางการเมืองการปกครองของเมืองภูกามยาวตลอดระยะเวลาอันยาวนานกว่า 900 ปี ทำให้เมืองภูกามยาวเป็นแหล่งสั่งสมอารยธรรมในอดีตที่มีทั้งของเมืองภูกามยาวแต่ดั้งเดิมและได้รับการถ่ายทอดจากถิ่นอื่นจนกลายเป็นอารยธรรมของเมืองภูกามยาวในที่สุด ดังเช่นเมื่อครั้งที่เมืองภูกามยาวเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรล้านนา พระเจ้าติโลกราชได้ส่งพระยายุทธิษฐิระ อดีตเจ้าเมืองสองแควมาปกครองเมืองภูกามยาว พระยายุทธิษฐิระได้นำรูปแบบทางศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมสุโขทัยเข้ามา โดยเชื่อกันว่าพระพุทธรูปสลักหินทรายที่พบมากในจังหวัดพะเยาคงจะมีการสร้างในสมัยพระยายุทธิษฐิระ (สุรพล ดำริห์กุล, 2542 : 66) เช่นเดียวกับวัดป่าแดงหลวงดอนชัยที่พระยายุทธิษฐิระสร้างขึ้นเพื่อเป็นที่ประดิษฐานพระแก่นจันทร์แดง (พระครูปริยัติกิตติคุณ, 2546 : 5) อันเป็นศิลปกรรมที่งดงามและล้ำค่าของเมืองภูกามยาว จนอาจกล่าวได้ว่า ภูกามยาวเป็นเมืองประวัติศาสตร์แห่งอารยธรรมโบราณของอาณาจักรล้านนาไทย นอกจากนั้นด้วยสภาพภูมิประเทศของเมืองภูกามยาวหรือจังหวัดพะเยาในปัจจุบันที่เป็นที่ราบกว้างใหญ่ รายล้อมด้วยเทือกเขาที่ทอดตัวเป็นแนวยาว และเพียบพร้อมด้วยแหล่งน้ำและป่าไม้ จึงทำให้ภูกามยาวมีทัศนียภาพที่สวยงามเหมาะที่จะเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเป็นอย่างยิ่ง หากแต่เมืองภูกามยาวหรือจังหวัดพะเยาเป็นเมืองขนาดเล็กและมีลักษณะเป็น“เมืองผ่าน”คือ เป็นเส้นทางการเดินทางสู่จังหวัดเชียงราย อันเป็นเมืองขนาดใหญ่ และเลยไปสู่ประเทศเพื่อนบ้านได้แก่ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวและสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ ทำให้จังหวัดพะเยาไม่ได้รับความสนใจเท่าที่ควร ทั้งที่จังหวัดพะเยาเป็นทั้งแหล่งรวมของอารยธรรมโบราณศิลปวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ต่าง ๆ และความงดงามทางธรรมชาติ อันเป็นเสมือนอัตลักษณ์ในพื้นถิ่นต่าง ๆ ของจังหวัดพะเยา ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาความเป็นอัตลักษณ์ของท้องที่ต่าง ๆ ในจังหวัดพะเยา ทั้งนี้นอกจากจะทำให้ชาวจังหวัดพะเยาได้มีความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตนเองแล้ว ยังเป็นการสนองตอบต่อภารกิจหลักของมหาวิทยาลัยพะเยา ในอันที่จะแสวงหา ค้นคว้า และเผยแพร่ความรู้ทางภูมิ-ประวัติศาสตร์ และคติชนวิทยาในพื้นถิ่นที่มหาวิทยาลัยตั้งอยู่ ตลอดทั้งสนองตอบต่อนโยบายการอนุรักษ์และเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมตลอดจนการส่งเสริมการท่องเที่ยว อันเป็นนโยบายสำคัญของจังหวัดพะเยาและคณะรัฐมนตรีที่ได้กำหนดให้องค์กรที่เกี่ยวข้องถือปฏิบัติมาโดยตลอด

Veridian E-Journal, Silpakorn University
ISSN 1906 - 3431

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาอัตลักษณ์ของอำเภอต่าง ๆ ทั้ง 9 อำเภอของจังหวัดพะเยา

2. วิเคราะห์บทบาทหน้าที่ของอัตลักษณ์แห่งภูกามยาวจากความสัมพันธ์ระหว่างรูปลักษณ์ ความเชื่อ และภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์แห่งภูกามยาว

ขอบเขตของการวิจัย

1. อัตลักษณ์แห่งภูกามยาวหรือจังหวัดพะเยาที่นำมาศึกษานั้น ได้มาจากการสัมภาษณ์และหรือการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ของผู้นำชุมชนและชาวบ้านใน แต่ละอำเภอ

2. การเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ดำเนินการระหว่างเดือนตุลาคม 2558 - ธันวาคม 2559

วิธีการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งได้ดำเนินการศึกษาด้วยวิธีการวิจัยทางคติชนวิทยา (Folklore) และชนชีพิตศึกษา (Folklife studies) ผสานกับวิธีวิจัยเชิงธรรมชาตินิยม (Naturalistic research) โดยมีขั้นตอนการวิจัยดังนี้

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับภูมิหลังทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับเมืองภูกามยาวตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

2. สอบถามรายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องที่จะศึกษา เช่น ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ สิ่งที่น่าสนใจในจังหวัดพะเยา ฯลฯ จากผู้ทรงคุณวุฒิและผู้มีความรู้ (ทั้งที่เป็นนักวิชาการและผู้รู้ในพื้นที่)

3. เชิญผู้นำชุมชนแต่ละอำเภอเข้าร่วมสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ระดมความคิดเพื่อหาสิ่งที่เป็นอัตลักษณ์ของอำเภอที่ผู้นำชุมชนนั้นมีบทบาททางสังคมอยู่ นอกจากนั้นยังได้สัมภาษณ์ชาวบ้านอีกจำนวนหนึ่งเพื่อให้มีส่วนร่วมในการเสนอสิ่งที่เป็นอัตลักษณ์ของอำเภอที่ชาวบ้านผู้นั้นมีภูมิลำเนาอยู่ด้วย

4. ปฏิบัติงานภาคสนามเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลสิ่งที่เป็นอัตลักษณ์ของแต่ละอำเภอตามที่ผู้นำชุมชนและชาวบ้านในข้อ 3 เสนอ โดยการสัมภาษณ์วิทยากรในพื้นที่ ซึ่งวิทยากรผู้ให้ข้อมูลดังกล่าว จะต้องเป็นผู้ที่มีภูมิลำเนา ณ แหล่งข้อมูลนั้นโดยกำเนิด กับทั้งมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับอัตลักษณ์และหรือได้รับการยอมรับจากชาวบ้านว่าเป็นผู้มีความรู้เรื่องอัตลักษณ์นั้น ๆ เป็นอย่างดี

5. ศึกษาและตรวจสอบข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบ ความเชื่อ และภูมิปัญญาของสิ่งที่เป็นอัตลักษณ์ของแต่ละอำเภอในข้อ 4 จากเอกสารวิชาการ แล้วนำข้อมูลทั้ง 2 ประเภทคือ ข้อมูลมุขปาฐะจากวิทยากรในข้อ 4 และข้อมูลลายลักษณ์จากเอกสารวิชาการ มาทำการสังเคราะห์เพื่อให้เป็นข้อมูลที่ครบถ้วนสมบูรณ์

6. วิเคราะห์บทบาทหน้าที่ของอัตลักษณ์แห่งภูกามยาวจากความสัมพันธ์ระหว่างรูปลักษณ์ ความเชื่อ และภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์แห่งภูกามยาว

7. สรุปและอภิปรายผล แล้วนำเสนอผลการวิจัยด้วยการพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย

จากการจัดการสนทนากลุ่ม(Focus group discussion) ผู้นำชุมชนและชาวบ้านอำเภอต่าง ๆ กับทั้งสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนและชาวบ้านอำเภอต่าง ๆ เป็นรายบุคคลทั้ง 9 อำเภอเพื่อหาอัตลักษณ์แห่งภูกามยาว พบว่าอัตลักษณ์แห่งภูกามยาวทั้ง 9 อำเภอ มีทั้งหมด 25 สิ่ง คือ

อำเภอจุน ได้แก่ โบราณสถานเวียงลอ พระธาตุหงส์หิน และข้าวก่ำพะเยา

อำเภอเชียงคำ ได้แก่ พระเจ้านั่งดิน วัดนันตาราม และวัฒนธรรมไทลื้อ

อำเภอเชียงม่วน ได้แก่ วัดท่าฟ้าใต้ ฝั่งต้า และไดโนเสาร์เชียงม่วน

อำเภอดอกคำใต้ ได้แก่ พระธาตุจอมศีล พระธาตุจอมไคร้ และแม่น้ำร่องช้าง

อำเภอปง ได้แก่ พระธาตุดอยหยวก และวนอุทยานภูลังกา

อำเภอภูกามยาว ได้แก่ พระธาตุภูขวาง พระธาตุดอยจุก และพระธาตุปูปอ

อำเภอภูซาง ได้แก่ น้ำตกภูซาง

อำเภอแม่ใจ ได้แก่ พระเจ้าทองทิพย์ เจ้าหลวงคำแดง และหนองเล็งทราย

อำเภอเมืองพะเยา ได้แก่ พระเจ้าตนหลวงทุ่งเอี้ยง วัดติโลกอาราม พระธาตุจอมทองและกว๊านพะเยา

ทั้งนี้ อัตลักษณ์แห่งภูกามยาวดังกล่าวอาจจัดแบ่งประเภทตามรูปลักษณ์ที่ปรากฏ โดยเรียงลำดับตามจำนวนของแต่ละประเภทที่ได้รับการคัดสรรจากผู้นำชุมชนและชาวบ้านได้ 6 ประเภท คือ ศาสนสถาน ทรัพยากรธรรมชาติ พระพุทธรูป ผลิตผลของกลุ่มชน โบราณสถาน และวีรบุรุษ โดยอัตลักษณ์แห่งภูกามยาวแต่ละประเภทนั้น หากวิเคราะห์ในเชิงความสัมพันธ์ของ รูปลักษณ์ ความเชื่อ และภูมิปัญญา จะพบว่า บทบาทหน้าที่ของอัตลักษณ์ในแต่ละท้องถิ่นมีทั้งเหมือนกัน คล้ายคลึงกัน และแตกต่างกันออกไป ดังนี้

1. ศาสนสถาน เป็นสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา โดยมีวัดหรือปูชนียสถานในวัดคือพระเจดีย์ หรือที่เรียกกันโดยทั่วไปว่า“พระธาตุ” เป็นวัตถุสัญลักษณ์ พุทธศาสนิกชนทั้งหลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งประชากรส่วนใหญ่ในจังหวัดพะเยาที่นับถือศาสนาพุทธต่างเคารพนับถือพระเจดีย์หรือพระธาตุเป็นอย่างมาก ทั้งนี้เพราะพระเจดีย์หรือพระธาตุเป็นสถานที่บรรจุพระบรมอัฐิธาตุของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งเป็นที่เคารพบูชาสูงสุดของศาสนิกชน พระเจดีย์หรือพระธาตุแต่ละองค์ที่ปรากฏเป็นอัตลักษณ์ของจังหวัดพะเยานั้นจะมี“ตำนาน” อันเป็นความเชื่อที่เล่าขานสืบต่อกันมา โดยตำนานส่วนใหญ่ได้แสดงให้เห็นบุญญาบารมี ตลอดจนอิทธิปาฏิหาริย์ของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า อันเป็นเหตุแห่งการสร้างพระเจดีย์หรือพระธาตุองค์ต่าง ๆ เนื้อหาของตำนานจะมีโครงเรื่องที่คล้ายคลึงกัน โดยเนื้อเรื่องจะกล่าวถึงสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้เสด็จจาริกพร้อมด้วยพระอรหันตสาวก 4 องค์ ประกอบด้วย พระโสณเถร พระอุตตรเถร พระรัตนเถร และพระอานนท์ กับพุทธบริวารอีกจำนวนหนึ่ง ไปยังเมืองต่าง ๆ รวมทั้งดินแดนภูกามยาวเพื่อประกาศและเผยแผ่ศาสนธรรม เมื่อพระพุทธองค์หยุดประทับ ณ สถานที่ใด พระพุทธองค์จะประสบเหตุการณ์ทั้งดีและร้ายในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งพระพุทธองค์ทรงชนะสภาพการณ์ที่เลวร้ายด้วยบุญญาบารมีและอิทธิปาฏิหาริย์มาโดยตลอด และในที่สุดพระพุทธองค์จะทรงทำนายว่าพระพุทธศาสนาจะเจริญรุ่งเรือง ณ สถานที่ที่พระพุทธองค์ประทับอยู่นั้น แล้วประทานเส้นพระเกศาของพระพุทธองค์ไว้เพื่อให้พุทธศาสนิกชนได้สักการบูชา พร้อมทั้งตรัสสั่งพุทธสาวกว่า เมื่อพระพุทธองค์เสด็จดับขันธ์ปรินิพพานแล้ว ให้พุทธสาวกนำเอาพระอัฐิธาตุส่วนใดส่วนหนึ่งตามที่พระพุทธองค์จะระบุมาบรรจุ

Veridian E-Journal, Silpakorn University
ISSN 1906 - 3431

รวมไว้กับเส้นพระเกศาที่ได้ประทานไว้ จากนั้นพุทธสาวกได้นำเส้นพระเกศาไปเก็บรักษาไว้ในถ้ำและมีการรักษาความปลอดภัยจากเหล่าเทพยดาอย่างรัดกุม ซึ่งในเวลาต่อมาได้มีการสร้างพระเจดีย์หรือพระธาตุในบริเวณที่ประดิษฐานเส้นพระเกศานั้น บริเวณที่ตั้งพระเจดีย์หรือพระธาตุและบริเวณโดยรอบจึงเป็นเสมือนพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ที่สร้างขึ้นจากความเชื่อผ่านตำนานที่เล่าสืบต่อกันมาจากบรรพบุรุษ แล้วชนรุ่นหลังได้เพิ่มเติมความศักดิ์สิทธิ์ของพระเจดีย์หรือพระธาตุด้วยเรื่องเล่าที่กล่าวถึงปรากฏการณ์ในค่ำคืนวันพระที่ชาวบ้านเห็นดวงแก้วที่มีลักษณะเป็นลูกไฟกลมขนาดพอประมาณลอยออกมาจากพระเจดีย์หรือพระธาตุบางองค์ ในขณะที่พระเจดีย์หรือพระธาตุบางองค์มีชาวบ้านเห็นแสงฉัพพรรณรังสีส่องเป็นประกายออกมาจากองค์พระเจดีย์หรือพระธาตุ นอกจากนั้นความศักดิ์สิทธิ์ของพระเจดีย์หรือพระธาตุยังได้ตอกย้ำในความเชื่อของชาวบ้านที่เป็นคำร่ำลือว่าหากประสงค์จะสมปรารถนาในเรื่องใด ก็ให้ไปบูชาหรือบนบานศาลกล่าวต่อองค์พระเจดีย์หรือพระธาตุองค์นั้นองค์นี้ แล้วจะสมปรารถนา สิ่งดังกล่าวล้วนเป็นความเชื่อที่สร้างความเชื่อมั่นและความศรัทธาในความศักดิ์สิทธิ์ขององค์พระเจดีย์หรือพระธาตุได้เป็นอย่างดี

อย่างไรก็ตาม จากตำนานพระธาตุบางองค์ที่เล่าสืบต่อกันมา แม้ว่าจะไม่มีการกล่าวถึงการบรรจุเส้นพระเกศาหรือพระอัฐิธาตุของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในพระเจดีย์หรือพระธาตุ แต่ตำนานของพระธาตุที่มีลักษณะดังกล่าวนั้นก็เป็นเรื่องที่เกี่ยวกับพระพุทธองค์ ซึ่งได้แก่ พระธาตุหงส์หินที่อำเภอจุน โดยตำนานพระธาตุหงส์หินได้กล่าวถึงพระเจ้าหงส์หิน (พระโพธิสัตว์องค์หนึ่งในพระพุทธศาสนาก่อนที่จะมากำเนิดเป็นพระพุทธเจ้า) ได้แสดงความกตัญญูกตเวทีต่อผู้มีพระคุณ อันเป็นคุณธรรมที่น่ายกย่อง นับเป็นการสร้างสมบุญบารมีของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในอดีตชาติที่พุทธศาสนิกชนควรจะได้รับรู้ ร่วมอนุโมทนาบุญ และยึดเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติตน พระธาตุหงส์หินจึงเป็นเสมือนอนุสรณ์สถานอันศักดิ์สิทธิ์ที่นอกจากจะเป็นการบันทึกเรื่องราวของพระโพธิสัตว์องค์หนึ่งแล้ว ยังเป็นสิ่งเตือนใจให้ชนรุ่นหลังได้ตระหนักถึงคุณธรรมอันเป็นแบบอย่างที่ควรนำไปปฏิบัติด้วย นอกจากนี้ ยังมีพระธาตุอีก 2 องค์คือ พระธาตุดอยจุกและพระธาตุปูปอที่อำเภอภูกามยาว ตามตำนานมิได้กล่าวถึงการได้รับประทานเส้นพระเกศาจากพระพุทธองค์แต่อย่างใด หากในตำนานกล่าวพียงว่าพระพุทธองค์ได้เสด็จมายังสถานที่แห่งนี้แล้วทรงทำนายว่าจะมีผู้มีบุญมาสร้างพระเจดีย์หรือพระธาตุเพื่อสืบทอดพระพุทธศาสนา แต่ถึงกระนั้น ก็อาจกล่าวได้ว่า บริเวณที่ตั้งของพระธาตุทั้ง 2 องค์เป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้เสด็จผ่านและประทับอยู่ในช่วงเวลาหนึ่งเช่นเดียวกับพระธาตุองค์อื่นและพระพุทธองค์ยังได้หยั่งรู้ด้วยญาณว่าจะมีการสร้างพระเจดีย์ ณ ที่แห่งนี้เพื่อให้พุทธศาสนิกชนได้สักการบูชาและเป็นที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาอีกด้วย

จากรูปลักษณ์ที่สง่างามและน่าเกรงขามของพระเจดีย์หรือพระธาตุแต่ละองค์ ผนวกกับตำนานอันเป็นความเชื่อที่เล่าสืบต่อกันมาโดยแสดงถึงเรื่องราวของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่เสด็จจาริกไปในสถานที่ต่าง ๆ ในดินแดนภูกามยาวและเป็นที่มาของพระธาตุองค์ต่าง ๆ ได้สร้างความเลื่อมใส ศรัทธาแก่พุทธศาสนิกชนทั้งในพื้นที่และต่างพื้นที่เป็นอย่างมาก ยังผลให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนหลายประการ อันได้แก่

1. เป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชน ทำให้คนในชุมชนมีความรู้สึกเลื่อมใส ศรัทธาในสิ่งเดียวกัน มีความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน ส่งผลให้คนในชุมชนมีความรักและผูกพันกัน ดังปรากฏให้เห็นอย่างเด่นชัด ใน

กรณีที่คนในพื้นที่ร่วมแรงร่วมใจกันจัดงานสรงน้ำพระธาตุ ซึ่งเป็นงานประจำปีที่ยิ่งใหญ่ของชุมชนที่พระธาตุนั้น ๆ ตั้งอยู่

2. ด้วยความเชื่อในความศักดิ์สิทธิ์ขององค์พระธาตุ พระธาตุจึงเป็นเสมือนที่พึ่งทางใจของพุทธศาสนิกชนทั้งในยามปกติและในยามที่ชีวิตประสบปัญหา โดยในยามปกติ ผู้คนจะไปกราบไหว้สักการบูชาพระธาตุเพื่อความเป็นสิริมงคล แต่ในยามที่ชีวิตประสบปัญหา ก็จะเข้าไปบนบานศาลกล่าวเพื่อให้สมหวังในสิ่งที่ปรารถนา พระธาตุจึงเป็นสิ่งดึงดูดให้พุทธศาสนิกชนมีความใกล้ชิดและ“เข้าถึง”ศาสนา ทั้งทางตรงและทางอ้อมมากยิ่งขึ้น

3. เป็นการส่งเสริมนโยบายการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในลักษณะของการท่องเที่ยวเพื่อทำบุญหรือ“ทัวร์บุญ” เมื่อคนต่างถิ่นได้ทราบถึงความงามในรูปลักษณ์และความเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ตามความเชื่อในตำนานของพระธาตุแต่ละองค์แล้ว ก็จะเดินทางมาสักการบูชา ซึ่งนอกจากจะทำให้ระบบเศรษฐกิจภายในชุมชนเกิดการขยายตัวและมีการไหลเวียนแล้ว ยังทำให้เกิดการพัฒนาชุมชนในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านการคมนาคม สาธารณูปโภค สถานบริการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งศาสนสถาน เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวอีกด้วย

4. การที่พุทธศาสนิกชนและบุคคลทั่วไปได้รับรู้ตำนานถึงความเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ของศาสนสถานต่าง ๆ อันเป็นอาณาบริเวณที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จผ่านหรือประทับ อีกทั้งยังมีธาตุของพระพุทธองค์ประดิษฐานอยู่ ยังผลให้บุคคลต่าง ๆ ไม่กล้าที่จะบุกรุกหรือรุกล้ำเข้าไปในพื้นที่ของศาสนสถาน ซึ่งจะทำให้พื้นที่ทางศาสนายังคงอยู่ อันเป็นการสืบต่อพระพุทธศาสนาให้ยืนยาวต่อไป

สำหรับศาสนสถานอีกจำนวนหนึ่งคือ วัดนันตาราม อำเภอเชียงคำ และวัดท่าฟ้าใต้ อำเภอเชียงม่วน ตำนานของวัดทั้ง 2 วัดมิได้กล่าวถึงเรื่องราวของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าดังเช่นศาสนสถานแห่งอื่น หากแต่ความโดดเด่นของวัดทั้ง 2 วัดนี้ อยู่ตรงที่เป็นวัดที่สร้างขึ้นโดยมี“คนพลัดถิ่น” อันเป็นชนกลุ่มน้อยในพื้นที่เป็นกำลังสำคัญในการจัดสร้าง นอกจากนั้นยังมีความเชื่อของกลุ่มชนปรากฏอยู่ในวัดแต่ละวัด กล่าวคือ วัดนันตารามเป็นวัดที่ชาวพม่ามีส่วนสำคัญในการจัดสร้าง โดยสร้างขึ้นในบริเวณที่ชาวบ้านเชื่อว่าเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์เนื่องจากแต่เดิมบริเวณวัดเป็นที่รกร้างว่างเปล่า มีเพียงต้นโพธิต้นใหญ่ขึ้นอยู่ ในบางคืนจะมีแสงไฟสว่างขึ้นในบริเวณดังกล่าว ชาวบ้านทั้งหลายจึงเห็นว่าบริเวณดังกล่าวเป็นสถานที่ที่เหมาะจะเป็นที่ตั้งของศาสนสถาน และในเวลาต่อมาก็ได้มีการจัดสร้างวัดขึ้นในบริเวณนั้น โดยภายในวัดมีวิหารทรงศิลปะแบบพม่าและได้มีการอัญเชิญพระพุทธรูปจากวัดร้างในชุมชนไทใหญ่มาเป็นพระประธานของวัด โดยพระพุทธรูปดังกล่าวเป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัยทรงเครื่องแบบไทใหญ่ นอกจากนั้น พระพุทธรูปที่ประดิษฐานอยู่ในวิหารล้วนเป็นพุทธศิลป์แบบพม่าหรือไทใหญ่ อันเป็นชาติพันธุ์ของบุคคลผู้จัดสร้าง ส่วนวัดท่าฟ้าใต้ เป็นวัดเก่าแก่ของอำเภอเชียงม่วน โดยผู้นำชาวไทลื้อสร้างขึ้นตามแนวคิดและสถาปัตยกรรมดั้งเดิมของไทลื้ออย่างสมบูรณ์ทั้งรูปลักษณ์และความเชื่อ อาทิ รูปทรงของวิหารและหลังคาที่ลาดชันมาครอบตัวอาคาร หน้าบันของวิหารประดับด้วยกระจก ซึ่งเชื่อว่าจะช่วยสะท้อนความชั่วร้ายให้ห่างไกลออกไป ตลอดทั้งมีตุงหลากสีประดับไว้ในวิหารเพื่อถวายเป็นพุทธบูชา โดยชาวไทลื้อเชื่อว่า ตุงเป็นสัญลักษณ์ของความเป็นสิริมงคลและเป็นสื่อนำวิญญาณผู้ล่วงลับให้ขึ้นสู่สวรรค์ ฯลฯ บรรยากาศในวัดท่าฟ้าใต้จึงเป็นการจำลองสภาพแวดล้อมในเมืองพง เมืองล้า แคว้นสิบสองปันนามาได้อย่างใกล้เคียง

Veridian E-Journal, Silpakorn University
ISSN 1906 - 3431

จากรูปลักษณ์และความเชื่อเกี่ยวกับวัดทั้ง 2 วัด จะเห็นว่าวัดทั้ง 2 วัดเป็นวัดที่สร้างขึ้นโดยชนกลุ่มน้อยที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่วัดตั้งอยู่ รูปลักษณ์ของอาคารเป็นการนำสถาปัตยกรรมดั้งเดิมของชาติพันธุ์ตนมาเป็นต้นแบบในการสร้าง ผนวกกับความเชื่อบางประการที่แฝงอยู่ในสิ่งก่อสร้าง สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นความพยายามที่จะแสดง“ตัวตน”ของชนกลุ่มน้อยที่เข้ามาอาศัยอยู่ในบริบทของคนพลัดถิ่น อันเป็นการประกาศพื้นที่ของความเป็นชาติพันธุ์ให้ชนต่างกลุ่มได้รับรู้ ซึ่งการแสดงตัวตนและการประกาศพื้นที่ของความเป็นชาติพันธุ์นั้นได้กระทำผ่านสิ่งที่เป็นลักษณะร่วมของแต่ละชาติพันธุ์ที่ไม่มีสิ่งที่เป็นเส้นกั้นระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์และชนชั้นนั่นคือพระพุทธศาสนา ซึ่งจะทำให้เจ้าของพื้นที่หรือคนต่างชาติพันธุ์ที่อยู่ในพื้นที่เดียวกันได้รับรู้โดยปราศจากความรู้สึกที่ไม่ดีแต่อย่างใด

ในขณะเดียวกัน ศาสนสถานอันเป็นอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ที่ต่างจากคนในพื้นที่ ดังเช่นวัดนันตาราม(พม่า)และวัดท่าฟ้าใต้(ไทลื้อ) ได้สร้างความทรงจำร่วมเกี่ยวกับบริบทของชาติพันธุ์ในกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันและได้สร้างประโยชน์ให้แก่ชุมชนและคนในพื้นที่ที่ศาสนสถานนั้นตั้งอยู่ในแง่ของการเป็น“จุดขาย”ของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเฉกเช่นเดียวกับศาสนสถานที่มีตำนานเกี่ยวกับสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอีกด้วย

2. ทรัพยากรธรรมชาติ เป็นสิ่งที่ปรากฏในพื้นที่ของอำเภอต่าง ๆ โดยทรัพยากรธรรมชาตินั้นอาจมีทั้งสิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและสิ่งที่เกิดขึ้นจากการกระทำของมนุษย์หรือสิ่งอื่น ๆ ทั้งที่หาคำตอบได้จากตำนานที่เล่าสืบต่อกันมาและกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งแม้ว่าจะเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ แต่ก็ได้รับการปรุงแต่งด้วยฝีมือมนุษย์เพื่อวัตถุประสงค์ต่าง ๆ อาทิ วนอุทยานภูลังกาเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีทั้งป่า เขา และลำน้ำ ที่ล้วนแต่มีระบบนิเวศที่สมบูรณ์ อีกทั้งมีสัตว์ป่าอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก กรมป่าไม้จึงได้มีการพัฒนาพื้นที่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ แม่น้ำร่องช้าง เป็นแหล่งน้ำขนาดใหญ่ที่มีความสำคัญดุจส้นเลือดใหญ่ที่หล่อเลี้ยงชีวิตชาวดอกคำใต้ในอดีต ซึ่งในปัจจุบันได้มีการพัฒนาแม่น้ำสายนี้อย่างต่อเนื่องเพื่อให้คงสภาพเป็นแหล่งน้ำแห่งประวัติศาสตร์ หนองเล็งทราย แหล่งน้ำธรรมชาติขนาดใหญ่ที่มีความโดดเด่นทั้งในด้านกายภาพและชีวภาพ ดังจะเห็นได้ว่าหนองเล็งทรายและพื้นที่โดยรอบมีความอุดมสมบูรณ์ เป็นที่รวมของสิ่งมีชีวิตที่หลากหลาย ซึ่งผู้รับผิดชอบหลายฝ่ายได้พยายามรักษาสภาพเดิมไว้เพื่อให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศอีกแห่งหนึ่ง อย่างไร ก็ตาม ทรัพยากรธรรมชาติย่อมมีสภาพที่เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาและเหตุปัจจัยต่าง ๆ มนุษย์ได้ใช้กลวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้ทรัพยากรธรรมชาติเหล่านั้นคงสภาพเดิมหรือใกล้เคียงของเดิมให้มากที่สุด วิธีการหนึ่งก็คือ การใช้ตำนานหรือเรื่องเล่าเป็นตัวควบคุมพฤติกรรมมนุษย์ที่จะทำลายทรัพยากรธรรมชาติโดยนำความเชื่อของมนุษย์ในเรื่องสิ่งที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติมาเกี่ยวข้องกับสิ่งที่ต้องการให้คงสภาพ ไม่ว่าจะเป็นปรากฏการณ์แสงสว่างจากลูกแก้วบริเวณแท่นเทวดาหรือบ่อน้ำทิพย์บนวนอุทยานภูลังกา “ดอนแม่ม่าย”ที่หนองเล็งทราย ช้างปู่ก่ำงาเขียวที่อำเภอดอกคำใต้ ตลอดทั้งการปรากฏรูปพระพุทธรูปที่หน้าผาของฝั่งต้า ล้วนเป็นผลให้ทรัพยากรธรรมชาติยังคงสภาพเดิมอยู่ได้ด้วยความที่มนุษย์เกิดความเกรงกลัวในอำนาจเหนือธรรมชาติ ในขณะเดียวกันในบางพื้นที่ได้มีการตอกย้ำถึงความเคารพยำเกรงในอำนาจเหนือธรรมชาติด้วยการประกอบพิธีกรรม เช่น พิธีสืบชะตาแม่น้ำร่องช้าง พิธีบวงสรวงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ฝั่งต้า พิธีกรรมการเลี้ยงผีหนองเล็งทราย ฯลฯ

การรักษารูปลักษณ์ของทรัพยากรธรรมชาติด้วยการใช้ตำนานและความเชื่อในอำนาจเหนือธรรมชาติเป็นตัวควบคุมความเปลี่ยนแปลงอันเกิดจากการกระทำของมนุษย์ นอกจากจะช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติได้อย่างถาวรและยั่งยืนแล้ว ยังช่วยในการสืบสานความเชื่อและพิธีกรรมต่าง ๆ ที่ได้รับการสืบทอดจากบรรพบุรุษอีกด้วย ในขณะเดียวกัน เมื่อทรัพยากรธรรมชาติมีความอุดมสมบูรณ์และสวยงามตามสภาพแล้ว ก็จะทำให้พื้นที่นั้นเป็นเมืองที่น่าอยู่และเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่น่าท่องเที่ยว อันจะสร้างรายได้สู่คนในชุมชนได้จำนวนไม่น้อย

3. พระพุทธรูป พระพุทธรูปเป็นวัตถุมงคลที่นอกจากจะเป็นสัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนาที่พุทธศาสนิกชนให้ความเคารพนับถืออย่างสูงสุดแล้ว ยังเป็นสิ่งบ่งบอกถึงความเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนาและบ้านเมืองในยุคสมัยต่าง ๆ อีกด้วย พระพุทธรูปที่ได้รับการคัดสรรจากผู้นำชุมชนและชาวบ้านว่าเป็นอัตลักษณ์ของเมืองพะเยาหรือภูกามยาว ล้วนเป็นพระพุทธรูปที่รูปลักษณ์ขององค์พระมีพุทธลักษณะที่งดงามมีประวัติความเป็นมาในการสร้างที่แตกต่างไปจากพระพุทธรูปองค์อื่น ๆ กล่าวคือ เชื่อว่ามนุษย์มิได้เป็นผู้สร้างโดยตรง หากแต่เป็นการสร้างโดยมีสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าหรือเทวดาเป็นส่วนสำคัญในการสร้าง นอกจากนั้น พระพุทธรูปดังกล่าวยังมีลักษณะโดดเด่นและมีเหตุปาฏิหาริย์เกิดขึ้นกับองค์พระ อันได้แก่ พระเจ้าตนหลวงทุ่งเอี้ยงเมืองพะเยา เป็นพระพุทธรูปก่ออิฐถือปูนที่ใหญ่ที่สุดในดินแดนล้านนา ใช้เวลาในการก่อสร้างทั้งสิ้น 33 ปี พระเจ้านั่งดินเป็นพระประธานในวิหารของวัดที่มิได้ประทับบนฐานชุกชีดังเช่นพระประธานทั่วไป หากแต่ประทับบนพื้นดิน แม้ว่าพุทธศาสนิกชนจะร่วมใจกันสร้างฐานชุกชีแล้วอาราธนาพระเจ้านั่งดินขึ้นประทับบนฐานชุกชีอยู่หลายครั้ง แต่พระเจ้านั่งดินก็กลับลงมาประทับ ณ พื้นดินดังเดิมทุกครั้ง ส่วนพระเจ้าทองทิพย์ได้รับการอาราธนาเพื่อหนีภัยสงครามแต่ไปไม่ถึงจุดหมายเพราะประสบปัญหาบางประการระหว่างการเดินทางจึงต้องอัญเชิญลงประดิษฐาน ณ กอไผ่แห่งหนึ่ง เมื่อสงครามสงบ บ้านเมืองกลับสู่สภาวะปกติ ชาวบ้านได้จุดไฟเผาป่าไผ่เป็นบริเวณกว้าง หากแต่ไฟไม่ลามไปถึงกอไผ่ที่พระเจ้าทองทิพย์ประดิษฐานอยู่ เมื่อชาวบ้านไปสำรวจจึงได้พบพระเจ้าทองทิพย์อยู่ในสภาพที่สมบูรณ์ทุกประการ

ด้วยพุทธลักษณะที่งดงาม ความเชื่อในตำนานเกี่ยวกับความเป็นมาและปาฏิหาริย์ของพระพุทธรูปที่เล่าสืบต่อกันมา ตลอดทั้งความศักดิ์สิทธิ์ที่ได้บันดาลความสำเร็จและความสมหวังให้แก่คนทั่วไป พุทธศาสนิกชนทั้งในพื้นที่และต่างพื้นที่จึงมีความเคารพศรัทธาพระพุทธรูปทั้ง 3 องค์เป็นอย่างมาก โดยคนในพื้นที่จะร่วมกันจัดงานสักการบูชาพระพุทธรูปทั้ง 3 องค์ตามวาระโอกาสที่แต่ละวัดสืบทอดต่อกันมาเป็นประจำทุกปี ส่วนคนต่างพื้นที่ก็จะเดินทางมาชื่นชมความงามในพุทธลักษณะกับทั้งมาสักการบูชาเพื่อความเป็นสิริมงคล จึงอาจกล่าวได้ว่าพระพุทธรูปทั้ง 3 องค์ที่เป็นอัตลักษณ์ของเมืองพะเยานั้น นอกจากจะเป็นศูนย์รวมใจของพุทธศาสนิกชนและเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงความเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนาในอดีตแล้ว ยังเป็นปัจจัยสำคัญในการกระตุ้นสภาวะทางเศรษฐกิจของชุมชนในบริบทของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในลักษณะของการท่องเที่ยวเพื่อทำบุญ หรือ “ทัวร์บุญ” ได้เป็นอย่างดีอีกด้วย

Veridian E-Journal, Silpakorn University
ISSN 1906 - 3431

4. โบราณสถาน โบราณสถานเป็นสถานที่ที่สำคัญและมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ที่จะทำให้ทราบถึงภูมิหลัง ความเป็นมา วิถีชีวิต ตลอดจนเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในอดีต จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ทำให้ทราบว่าภูกามยาวหรือพะเยาเคยเป็นเมืองที่เจริญสูงสุดในดินแดนล้านนาและเป็นเมืองที่มีสภาพที่ตกต่ำที่สุดจนกลายเป็นเมืองร้างในช่วงเวลาหนึ่ง โบราณสถานที่ปรากฏในปัจจุบันเป็นสิ่งที่แสดงถึงอารยธรรมในอดีตได้เป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นโบราณสถานเวียงลอ หรือวัดติโลกอาราม ต่างมีซากอิฐโบราณที่ก่อขึ้นเป็นกำแพงเมือง วัง และวัดอยู่หลายแห่ง โดยโบราณสถานทั้ง 2 แห่งได้ปรากฏร่องรอยของวิหาร พระอุโบสถ และพระธาตุเป็นจำนวนมาก ย่อมเป็นหลักฐานยืนยันความเจริญรุ่งเรืองของบ้านเมืองได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้เพราะเมื่อใดก็ตามที่บ้านเมืองมีความสงบสุข เจริญรุ่งเรือง ผู้ปกครองบ้านเมือง รวมทั้งพสกนิกรก็มีจิตใจที่จะบำรุงและจรรโลงพระพุทธศาสนา ทำให้พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรือง จึงอาจกล่าวได้ว่า ความเจริญของบ้านเมืองกับความเจริญทางพระพุทธศาสนามีความสัมพันธ์กันอย่างแนบแน่น

อย่างไรก็ตาม โบราณสถานทั้ง 2 แห่งนอกจากจะมีซากโบราณสถาน ซึ่งมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีแล้ว โบราณสถานแต่ละแห่งยังมีสิ่งที่น่าสนใจที่เป็นเสมือนแรงดึงดูดให้นักท่องเที่ยวได้มาเยี่ยมชม อันได้แก่ อนุสาวรีย์พญาลอ ผู้ปกครองเวียงลอ ตั้งอยู่ในโบราณสถานเวียงลอ เชื่อกันว่ามีความศักดิ์สิทธิ์ สามารถบันดาลสิ่งที่ปรารถนาให้แก่บุคคลที่ไปบนบานได้ ส่วนความโดดเด่นที่น่าสนใจของวัดติโลกอารามนั้น ไม่เพียงแต่จะเป็นวัดที่ตั้งอยู่ใต้น้ำ และมีการค้นพบพระพุทธรูปหินทราย (หลวงพ่อศิลา) พระพุทธรูปประจำพระอุโบสถของวัดที่อยู่ใต้น้ำเท่านั้น ในวันสำคัญทางศาสนาจังหวัดพะเยายังได้จัดกิจกรรมเวียนเทียนทางน้ำรอบวัดติโลกอาราม อันเป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเป็นแห่งแรกและแห่งเดียวในโลก สร้างความสนใจให้แก่นักท่องเที่ยวโดยทั่วไปอีกด้วย

ในปัจจุบันโบราณสถานทั้ง 2 แห่ง ได้รับการบูรณะและปรับปรุงให้อยู่ในสภาพที่ดีแต่ยังคงรักษารูปลักษณ์เดิมไว้อย่างครบถ้วน โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้มีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อให้ทราบถึงลักษณะทางกายภาพรวมทั้งประวัติความเป็นมาของสิ่งต่าง ๆ ตลอดทั้งชาวบ้านได้เล่าเรื่องที่เป็นเกร็ดความรู้และความเชื่อที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ ในโบราณสถาน ด้วยความสมบูรณ์ทั้งในแง่ของรูปลักษณ์ อีกทั้งเรื่องราวที่เป็นข้อเท็จจริงและความเชื่อ บุคคลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ตามบทบาทและหน้าที่ด้านต่าง ๆ อันได้แก่

ก. เผยแพร่ความรู้ในสรรพวิชา โดยเฉพาะอย่างยิ่งความรู้ทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีในท้องถิ่น ทำให้คนในท้องถิ่นได้รู้จักตัวตนและเกิดความภาคภูมิใจในบรรพบุรุษและความเป็นชาติ

ข. นำความเชื่อในสิ่งที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติไปเป็นเครื่องมือในการสร้างขวัญและกำลังใจ ควบคุมพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของบุคคล ตลอดจนเป็นศูนย์รวมใจของชุมชน

ค. เป็นแรงผลักดันให้พุทธศาสนิกชนมีความใกล้ชิดกับศาสนาด้วยการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา

ง. ส่งเสริมการหมุนเวียนของระบบเศรษฐกิจด้วยการกระจายรายได้ในชุมชนในบริบทของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในลักษณะของ“การท่องเที่ยวเพื่อทำบุญ” หรือ “ทัวร์บุญ”

5. ผลิตผลของกลุ่มชน ผลิตผลของกลุ่มชนเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่ง โดยสิ่งที่สร้างขึ้นดังกล่าวถือเป็นลักษณะเฉพาะที่เป็นจุดเด่นของกลุ่มชน อันได้แก่ วัฒนธรรมไทลื้อ เป็นภาพรวมของสัญลักษณ์ความเป็นไทลื้อในอำเภอเชียงคำที่กลุ่มชนไทลื้อยอมรับร่วมกันว่าเป็นของกลุ่มชน โดยวัฒนธรรมดังกล่าวนั้นมี 2 ลักษณะคือ วัฒนธรรมที่ได้รับการสืบทอดจากบรรพบุรุษ อันเป็นวัฒนธรรมดั้งเดิมของชาติพันธุ์ อาทิ ภาษา (ภาษาพูดและภาษาเขียน) ความเชื่อ ฯลฯ และวัฒนธรรมที่มีการปรับเปลี่ยนจากวัฒนธรรมดั้งเดิมเพื่อให้สอดคล้องกับกาลเวลาและบริบททางสังคม เช่น อาหาร เครื่องแต่งกาย ฯลฯ อาหารที่ชาวไทลื้อบริโภคในปัจจุบัน แม้จะเป็นอาหารดั้งเดิมของชาวไทลื้อ แต่ก็มีการปรับเปลี่ยนวัตถุดิบ(ส่วนผสมของอาหาร)และวิธีการทำบางอย่างให้สอดคล้องกับบริบททางสังคมในปัจจุบัน เช่น การใช้น้ำปลาแทนเกลือ การใช้ผงชูรสเพื่อปรุงรส การเปลี่ยนหรือเพิ่มชนิดของผักโดยใช้ผักที่มีอยู่ในท้องถิ่น การใช้เตาแก๊สแทนเตาถ่าน ฯลฯ ส่วนเครื่องแต่งกายนั้น ได้มีการปรับเปลี่ยนวัสดุอุปกรณ์และวิธีการผลิตที่มีลักษณะต่างไปจากเดิม อาทิ การใช้กระดุมพลาสติกหรือเลื่อมประดับเครื่องแต่งกาย การใช้สีวิทยาศาสตร์หรือวัสดุธรรมชาติที่มีอยู่ในท้องถิ่นเป็นสีย้อมผ้า ฯลฯ อย่างไรก็ตาม วัฒนธรรมไทลื้อที่ปรากฏในปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นวัฒนธรรมดั้งเดิมหรือเป็นสิ่งที่สร้างขึ้นใหม่ ล้วนมีคุณค่าในแง่ของการแสดงอัตลักษณ์หรือตัวตนของชาติพันธุ์“ไทลื้อ”ในฐานะที่เป็นชนกลุ่มน้อยที่พลัดถิ่นเข้ามาอยู่ในประเทศไทยเป็นเวลานาน กับทั้งเป็นกลวิธีการใช้วัฒนธรรมเพื่อแสดงอาณาเขตของพื้นที่ที่ชาวไทลื้อครอบครองจนเสมือนเป็นพื้นที่เฉพาะตน จนเป็นที่เข้าใจกันโดยทั่วไปว่า อำเภอเชียงคำเป็นเมืองไทลื้อในประเทศไทย ในขณะเดียวกัน การที่ชาวไทลื้อได้แสดงออกซึ่งวัฒนธรรมของตน ก็เป็นการกระตุ้นเตือนความทรงจำของชาวไทลื้อโดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวไทลื้อรุ่นใหม่ให้ตระหนักและภาคภูมิใจในชาติพันธุ์ตนเอง ซึ่งจะส่งผลให้ชาวไทลื้อพร้อมที่จะแสดงตัวตนเพื่อผดุงชาติพันธุ์และรักษาพื้นที่ไว้อย่างมั่นคง

นอกจากวัฒนธรรมไทลื้อจะเป็นผลิตผลของกลุ่มชนที่มีความโดดเด่นแล้ว ข้าวก่ำพะเยาก็เป็นผลิตผลของกลุ่มชนอีกอย่างหนึ่งที่ได้รับการเลือกสรรว่าเป็นอัตลักษณ์ของภูกามยาวเช่นเดียวกัน แม้ว่าข้าวก่ำพะเยาจะเป็นข้าวพันธุ์พื้นเมืองที่มีเปลือกค่อนข้างหนา หุงยาก และมีสีม่วงคล้ำจนเกือบดำ ไม่น่ารับประทาน และไม่เป็นที่นิยมแก่ผู้บริโภคเท่าใดนัก หากแต่เป็นพืชที่มีคุณค่าทางโภชนาการสูง มีสรรพคุณในการบำรุงร่างกาย ป้องกันและรักษาโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ และที่สำคัญคือ เกษตรกรจำนวนหนึ่งในอำเภอจุนได้พัฒนาและเพิ่มคุณค่าของข้าวก่ำพะเยาโดยใช้ภูมิปัญญาในการปลูกข้าวก่ำด้วยสารอินทรีย์ ซึ่งทำให้ผลผลิตปราศจากสารเคมีที่เป็นอันตรายต่อร่างกาย ผู้ที่ห่วงใยในสุขภาพเป็นจำนวนมากจึงให้ความสนใจบริโภคข้าวก่ำ ข้าวก่ำพะเยาจึงกลายเป็นสินค้าส่งออกประเภทหนึ่งของจังหวัดพะเยาที่ได้รับความนิยมจากผู้บริโภค ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า ข้าวก่ำพะเยาไม่เพียงแต่จะมีคุณค่าแก่ผู้บริโภคในฐานะที่เป็นอาหารสุขภาพแล้ว ยังมีคุณค่าแก่ผู้ผลิตในแง่ของการเพิ่มพูนรายได้และสร้างชื่อเสียงให้แก่จังหวัดพะเยาในแง่ของผลผลิตที่เกิดจากภูมิปัญญาอีกด้วย

6. วีรบุรุษ วิกฤติการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในบ้านเมือง จะรอดพ้นไปได้ ไม่เพียงแต่จะขึ้นอยู่กับเวลาและโอกาสเท่านั้น แต่ยังขึ้นอยู่กับบุคคลที่จะทำให้วิกฤติการณ์ผ่านพ้นไปได้ด้วยดีอีกด้วย จึงได้มีคำกล่าวที่กล่าวกันโดยทั่วไปว่า“สถานการณ์สร้างวีรบุรุษ” จึงอาจกล่าวได้ว่าวีรบุรุษเป็นบุคคลที่มีความสำคัญต่อบ้านเมือง ภูกามยาวซึ่งเคยเป็นอาณาจักรที่มีความเจริญรุ่งเรืองในอดีตที่ได้ผ่านวิกฤติการณ์ต่าง ๆ มามากมายและมีบุคคลที่ได้รับ

Veridian E-Journal, Silpakorn University
ISSN 1906 - 3431

การยกย่องว่าเป็นวีรบุรุษอยู่เป็นจำนวนไม่น้อย หากแต่วีรบุรุษที่อยู่ในความทรงจำของชาวพะเยาหรือภูกามยาวอย่างโดดเด่นคือ เจ้าหลวงคำแดง กษัตริย์แห่งภูกามยาว ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากเจ้าหลวงคำแดงเป็นกษัตริย์นักรบที่มีพระปรีชาสามารถและเชี่ยวชาญด้านการรบ จากตำนานที่เล่าสืบต่อกันมาทำให้ทราบว่าไม่ว่าจะเกิดศึกสงครามหรือมีอริราชศัตรูมารุกรานภูกามยาวคราใด เจ้าหลวงคำแดงจะเป็นผู้นำกองทัพออกไปต่อสู้ทุกครั้ง โดยครั้งล่าสุดตามตำนานกล่าวว่าเจ้าหลวงคำแดงนำกองทัพมาตั้งค่ายเพื่อต่อสู้ข้าศึกอยู่ที่ชานเมืองภูกามยาวปัจจุบันคือ อำเภอแม่ใจ อันเป็นสถานที่สุดท้ายที่ประทับอยู่ก่อนที่พระองค์จะเข้าไปในถ้ำเชียงดาวและไม่กลับออกมาอีก แต่ถึงกระนั้นแม้ว่าตำนานจะกล่าวว่าเมื่อเจ้าหลวงคำแดงเข้าไปในถ้ำเชียงดาวแล้ว มิได้กลับออกมาอีกก็ตาม แต่ตำนานก็มีการบันทึกไว้ว่า ในคืนที่มีนิมิตอันดีจะมีลูกไฟลอยออกมาจากถ้ำดอยอ่างสรง (เชียงดาว) แล้วเคลื่อนไปทางทิศตะวันออก หลังจากนั้นก็จะมีเสียงคล้ายปืนใหญ่ดังขึ้นแล้วลูกไฟนั้นก็หายไป เชื่อกันว่าลูกไฟนั้นคือดวงวิญญาณของเจ้าหลวงคำแดงที่กลับมาเยี่ยมบ้านของพระองค์(คือเมืองพะเยา)

ด้วยความชื่นชมและศรัทธาในวีรกรรมของเจ้าหลวงคำแดงในฐานะ “ผู้กล้าในสนามรบ”ที่ได้ร่วมสู้รบกับทหารของพระองค์อย่างกล้าหาญ จนทำให้เมืองพะเยารอดพ้นจากการตกเป็นเมืองขึ้นของชนชาติอื่นและอยู่อย่างสงบสุขตลอดมา ชาวอำเภอแม่ใจจึงได้ร่วมใจกันสร้างอนุสาวรีย์เจ้าหลวงคำแดงไว้เพื่อให้ชนรุ่นหลังได้สักการะและรำลึกถึงคุณูปการของพระองค์ที่มีต่อเมืองพะเยา โดยในปัจจุบันได้มีอนุสาวรีย์เจ้าหลวงคำแดงอยู่ในอำเภอแม่ใจถึง 3 แห่ง แห่งแรกอยู่ที่บ้านต้นผึ้ง ตำบลศรีถ้อย เชื่อกันว่าเป็นบริเวณที่เจ้าหลวงคำแดงตั้งกองทัพอยู่ แห่งที่สองอยู่ที่วัดโพธาราม และแห่งที่สามอยู่ที่หน้าที่ว่าการอำเภอแม่ใจ ซึ่งอนุสาวรีย์เจ้าหลวงคำแดงทั้ง 3 แห่งได้จัดพิธีสักการะเจ้าหลวงคำแดงอย่างต่อเนื่องเป็นประจำทุกปี โดยชุมชนแต่ละแห่งอันเป็นที่ตั้งของอนุสาวรีย์เจ้าหลวงคำแดง จะเป็นผู้กำหนดวันและเวลาในการจัดพิธีดังกล่าว

เจ้าหลวงคำแดงนับเป็นที่พึ่งและศูนย์รวมใจของชุมชน เมื่อใดที่ชาวพะเยาหรือคนในพื้นที่ใกล้เคียงประสบความเดือดร้อนหรือมีเหตุผิดปกติเกิดขึ้น มักจะเดินทางไปบนบานศาลกล่าวต่อพระองค์ โดยเชื่อว่าพระองค์จะช่วยเหลือโดยบันดาลสิ่งที่ปรารถนาให้แก่ผู้ที่มาบนบานศาลกล่าวนั้น ในขณะเดียวกันการที่ชาวอำเภอแม่ใจจัดพิธีสักการะเจ้าหลวงคำแดงเป็นงานใหญ่ประจำปีนั้น ล้วนเป็นเสมือนการแสดงพลังของกลุ่มชนที่มีความจงรักภักดีต่อพระองค์และแสดงถึงความสามัคคี ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของคนในชุมชน นอกจากนั้นตำนานที่สืบต่อกันมาได้กล่าวถึงปรากฏการณ์ลูกไฟลอยออกมาจากถ้ำดอยอ่างสรง(เชียงดาว)ที่ชาวอำเภอแม่ใจเชื่อว่าเป็นการกลับมาดูแล เยี่ยมเยียนชาวพะเยาอันเป็นเมืองที่พระองค์เคยปกครองอยู่ ยังแสดงถึงความรักความห่วงใย และความผูกพันที่เจ้าหลวงคำแดงมีต่อบ้านเมืองและพสกนิกรของพระองค์ สิ่งนี้เป็นเสมือนการปรามผู้ที่คิดร้ายหรือไม่ประสงค์ดีต่อบ้านเมือง(พะเยา)ได้รับรู้ว่าพระองค์ยังคงดูแล ปกป้องคุ้มครองบ้านเมืองและพสกนิกรของพระองค์อยู่

จากการศึกษาวิเคราะห์สิ่งที่เป็นอัตลักษณ์แห่งภูกามยาวหรืออัตลักษณ์ของจังหวัดพะเยาที่ได้รับการคัดเลือกจากกลุ่มบุคคลทั้งที่เป็นผู้นำชุมชนและชาวบ้านดังปรากฏในข้างต้น พบว่า “รูปลักษณ์”อันเป็นลักษณะทางรูปธรรมของสิ่งที่เป็นอัตลักษณ์ของแต่ละอำเภอ “ความเชื่อ”อันเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับสิ่งที่เป็นอัตลักษณ์ของแต่ละอำเภอ ซึ่งคนในอำเภอนั้น ๆ ต่างยอมรับและเห็นคล้อยตามกัน และ“ภูมิปัญญา”อันเป็นความรู้และประสบการณ์ของบุคคลในชุมชน(อำเภอ)ที่นำมาใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่ออัตลักษณ์ของอำเภอตน ล้วนมี

ความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดในเชิงบวก กล่าวคือ รูปลักษณ์ ความเชื่อ และภูมิปัญญา ต่างเกื้อกูลและส่งเสริมกัน เพื่อให้อัตลักษณ์ของอำเภอมีความโดดเด่น เช่น ตำนานพระธาตุ เป็นเรื่องราวที่เกิดจากความเชื่อที่เล่าสืบต่อกันมาเกี่ยวกับการเสด็จจาริกของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไปยังสถานที่ต่าง ๆ เพื่อโปรดสัตว์ก่อนที่พระพุทธองค์จะเสด็จปรินิพพาน เมื่อเสด็จไป ณ ที่ใดก็จะประทานเส้นพระเกศาไว้เพื่อให้พุทธศาสนิกชนได้สักการบูชา จากนั้นเทพเทวดาก็จะนำเส้นพระเกศาไปเก็บรักษาไว้ในที่ปลอดภัย ต่อมาก็จะมีการสร้างพระธาตุหรือพระเจดีย์เพื่อเป็นที่ประดิษฐานเส้นพระเกศานั้น และในวันสำคัญผู้คนที่อาศัยอยู่ ณ บริเวณพระธาตุก็จะเห็นดวงแก้วสุกสว่างลอยออกจากพระธาตุนั้น ซึ่งในเรื่องดังกล่าวนี้ จะเห็นได้ว่ามีทั้งรูปลักษณ์พระธาตุ ความเชื่อในความศักดิ์สิทธิ์ของพระธาตุ และกระบวนการในการใช้ภูมิปัญญาเพื่อสร้างความศักดิ์สิทธิ์ของพระธาตุ โดยในแต่สิ่งจะเกื้อกูลกันอย่างประสมกลมกลืนเพื่อให้ผู้รับสารเกิดความศรัทธาในองค์พระธาตุ แต่อย่างไรก็ตาม ทั้งรูปลักษณ์ ความเชื่อ และภูมิปัญญา มิอาจสรุปได้ว่าสิ่งใดเกิดขึ้นก่อนและสิ่งใดเกิดขึ้นภายหลัง ทั้งนี้ อาจเป็นไปได้ว่าในบางพื้นที่มีสิ่งที่เป็นรูปลักษณ์ของสิ่งใดสิ่งหนึ่งอยู่แล้ว ชาวบ้านต้องการจะประชาสัมพันธ์ชุมชนเพื่อวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่ง จึงใช้ภูมิปัญญาสร้างเรื่องราวที่เกี่ยวกับสิ่งนั้นโดยผูกเรื่องเป็นตำนานและผนวกความเชื่อของคนในท้องถิ่นลงไปเพื่อให้เกิดความน่าเชื่อถือ ในขณะที่บางพื้นที่มีตำนานที่แสดงถึงความเชื่อในสิ่งใดสิ่งหนึ่งอยู่ก่อน ต่อมาจึงได้มีการสร้างสิ่งที่ปรากฏในตำนานนั้นเป็นรูปลักษณ์ขึ้นเพื่อให้เห็นอย่างเป็นรูปธรรม แล้วผูกโยงเรื่องราวของรูปลักษณ์กับวิถีชีวิตหรือความเชื่อของคนในท้องถิ่น ซึ่งจะสร้างความสนใจให้แก่คนต่างถิ่นได้เป็นอย่างดี แต่ไม่ว่าสิ่งใดจะเกิดขึ้นก่อนหรือสิ่งใดจะเกิดขึ้นภายหลัง จุดประสงค์ที่คนในท้องถิ่นมีร่วมกันคือ ความต้องการที่จะให้สิ่งที่เขาสรรค์สร้างขึ้นนั้นเป็น“อัตลักษณ์ของท้องถิ่น” ที่นอกจากจะเป็นลักษณะเฉพาะของอำเภอที่พวกเขาอาศัยอยู่แล้ว ยังมีคุณค่าและคุณประโยชน์ที่แฝงอยู่ในสิ่งที่เป็นอัตลักษณ์ของท้องถิ่นที่แตกต่างกันออกไปอีกด้วย

สรุปผลการวิจัย

อัตลักษณ์แห่งภูกามยาวหรือจังหวัดพะเยาทั้ง 9 อำเภออาจจัดแบ่งประเภทตามรูปลักษณ์ที่ปรากฏโดยเรียงลำดับตามจำนวนของแต่ละประเภทได้ 6 ประเภท คือ

1. ศาสนสถาน ได้แก่ พระธาตุหงส์หิน (อำเภอจุน) วัดนันตาราม (อำเภอเชียงคำ) วัดท่าฟ้าใต้ (อำเภอเชียงม่วน) พระธาตุจอมศีล (อำเภอดอกคำใต้) พระธาตุจอมไคร้ (อำเภอดอกคำใต้) พระธาตุดอยหยวก (อำเภอปง) พระธาตุภูขวาง (อำเภอภูกามยาว) พระธาตุดอยจุก(อำเภอภูกามยาว) พระธาตุปูปอ (อำเภอภูกามยาว) และพระธาตุจอมทอง (อำเภอเมืองพะเยา)

2. ทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ ฝั่งต้า (อำเภอเชียงม่วน) ไดโนเสาร์เชียงม่วน (อำเภอเชียงม่วน) แม่น้ำร่องช้าง (อำเภอดอกคำใต้) วนอุทยานภูลังกา (อำเภอปง) น้ำตกภูซาง (อำเภอภูซาง) หนองเล็งทราย (อำเภอแม่ใจ) และกว๊านพะเยา (อำเภอเมืองพะเยา)

3. พระพุทธรูป ได้แก่ พระเจ้านั่งดิน (อำเภอเชียงคำ) พระเจ้าทองทิพย์ (อำเภอแม่ใจ) และพระเจ้าตนหลวงทุ่งเอี้ยง (อำเภอเมืองพะเยา)

4. ผลิตผลของกลุ่มชน ได้แก่ ข้าวก่ำพะเยา (อำเภอจุน) และวัฒนธรรมไทลื้อ(อำเภอเชียงคำ)

5. โบราณสถาน ได้แก่ โบราณสถานเวียงลอ (อำเภอจุน) และวัดติโลกอาราม (อำเภอเมืองพะเยา)

Veridian E-Journal, Silpakorn University
ISSN 1906 - 3431

6. วีรบุรุษ ได้แก่ เจ้าหลวงคำแดง(อำเภอแม่ใจ)

ผลจากการวิเคราะห์บทบาทหน้าที่ของอัตลักษณ์แห่งภูกามยาวจากความสัมพันธ์ของรูปลักษณ์ ความเชื่อ และภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์แห่งภูกามยาวพบว่า บทบาทหน้าที่ของอัตลักษณ์แห่งภูกามยาวมีดังต่อไปนี้

1. สร้างความรู้และความภาคภูมิใจให้แก่คนในชุมชนหรือชาติพันธุ์เดียวกัน
2. เป็นภาพลักษณ์แห่งความเจริญทางศิลปวัฒนธรรมของชุมชน
3. เป็นศูนย์รวมใจของคนในชุมชน
4. เป็นที่พึ่งทางใจและเป็นเครื่องมือในการควบคุมพฤติกรรมคนในชุมชน
5. เป็นเครื่องมือในการแสดงตัวตนและความเป็นเจ้าของพื้นที่
6. เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดธุรกิจท่องเที่ยว อันเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจในชุมชน

อภิปรายผล

ประเทศไทย เป็นประเทศหนึ่งที่มีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เกิดจากสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น ซึ่งบางแห่งได้ขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลก (ธณัศวัล กุลศรี, 2559 : 2) เมือง“ภูกามยาว” หรือ “พยาว” ปัจจุบันคือ จังหวัดพะเยา เป็นเมืองโบราณเมืองหนึ่งที่มีประวัติความเป็นมาอันยาวนานกว่า 900 ปี จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ทั้งที่เป็นเอกสารโบราณ จารึก และเอกสารทางวิชาการต่าง ๆ ตลอดทั้งร่องรอยที่เป็นซากปรักหักพังของโบราณสถานโบราณวัตถุ อันเป็นหลักฐานสำคัญทางโบราณคดี ได้แสดงให้เห็นถึงอารยธรรมและความเจริญรุ่งเรืองของเมืองภูกามยาวในอดีตที่สะท้อนผ่านโบราณสถานและโบราณวัตถุต่าง ๆ ที่พบในตัวเมืองพะเยาและบริเวณโดยรอบในรูปของจิตรกรรม สถาปัตยกรรม ประติมากรรม และศิลปะแขนงต่าง ๆ นับเป็นสิ่งหนึ่งที่ทำให้คนทั่วไปสนใจและประสงค์จะเดินทางมาเที่ยวชมความยิ่งใหญ่ของอารยธรรมโบราณที่ยังคงเหลืออยู่ในจังหวัดพะเยา

ความน่าสนใจของจังหวัดพะเยาหรือเมืองภูกามยาวในอดีตนั้น นอกจากจะอยู่ที่ความเป็นแหล่งอารยธรรมทางศิลปวัฒนธรรมแล้ว จังหวัดพะเยายังเหมาะที่จะเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เนื่องด้วยมีสภาพพื้นที่ที่เป็นเทือกเขาสูงตั้งเรียงรายสลับกับที่ราบบริเวณเชิงเขาและที่ราบลุ่ม อุดมไปด้วยป่าไม้ พืชพันธุ์และสัตว์ป่านานาชนิด หลากหลายด้วยแม่น้ำ ลำธารน้อยใหญ่ น้ำตกและถ้ำที่ปราศจากการตกแต่งด้วยฝีมือมนุษย์นับเป็นทัศนียภาพที่สวยงามตามธรรมชาติที่หาชมได้ยากในปัจจุบัน

จากการศึกษาอัตลักษณ์แห่งภูกามยาวในครั้งนี้ พบว่า สิ่งที่เป็นอัตลักษณ์ของจังหวัดพะเยาที่ชาวจังหวัดพะเยาในแต่ละอำเภอได้นำเสนอมากที่สุดโดยปรากฏในเกือบทุกอำเภอคือ สถูปเจดีย์ หรือที่ชาวล้านนาเรียกว่า พระธาตุ ดังจะเห็นได้จากผู้นำชุมชนและชาวบ้านแต่ละอำเภอต่างมีความเห็นตรงกันว่า “พระธาตุ” เป็นอัตลักษณ์ของชุมชนตน กับทั้งคำขวัญประจำอำเภอส่วนใหญ่ก็มีการกล่าวถึงพระธาตุ อันเป็นสัญลักษณ์ของพระพุทธศาสนา (ยกว้นคำขวัญของอำเภอแม่ใจและอำเภอเชียงคำที่มิได้กล่าวถึงพระธาตุ หากแต่กล่าวถึงสิ่งอื่นที่แสดงถึงสัญลักษณ์ของพระพุทธศาสนาเช่นเดียวกับพระธาตุ) สาเหตุที่เป็นเช่นนั้น อาจเนื่องมาจากชาวจังหวัดพะเยาส่วนใหญ่ต่างเป็นพุทธศาสนิกชนที่มีความเคารพ เลื่อมใส และศรัทธาในพระพุทธศาสนา อันมีสมเด็จพระ

สัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นศาสดา กอปรกับตำนานการสร้างพระธาตุแต่ละองค์ได้กล่าวถึงที่ตั้งพระธาตุว่า เป็นสถานที่ที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้เคยเสด็จมาประทับและส่วนใหญ่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะประทานเส้นพระเกศาให้พุทธสาวกบรรจุไว้ในพระธาตุเพื่อให้ชนรุ่นหลังได้สักการบูชา ด้วยตำนานแห่งความเชื่อในเรื่องดังกล่าวได้ทำให้พุทธศาสนิกชนทั้งหลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวจังหวัดพะเยา ซึ่งเป็นเจ้าของพื้นที่ ยิ่งทวีความเลื่อมใสศรัทธาในองค์พระธาตุมากยิ่งขึ้น โดยเชื่อตามหลักคิดเมื่อครั้งพุทธกาลที่ว่า “สถูปเจดีย์(พระธาตุ) เป็นสัญลักษณ์แทนองค์พระพุทธเจ้า” (กรมศิลปากร, 2533: 5) หรือ “พระสถูปคือ พระพุทธองค์ และพระพุทธองค์คือ พระสถูป” (สุวิภา จำปาวัลย์ และชีปนะ ปิ่นเงิน, 2553: 52) ด้วยความเชื่อในหลักคิดดังกล่าวกับทั้งความเคารพเลื่อมใสในสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พุทธศาสนิกชนจึงได้สร้างธรรมเนียมปฏิบัติต่อองค์พระธาตุสืบต่อกันมาในหลายรูปแบบจนกลายเป็นประเพณี ได้แก่ ประเพณีบูชาพระธาตุ ประเพณีสรงน้ำพระธาตุ และประเพณีห่มผ้าพระธาตุ ประเพณีต่าง ๆ เหล่านี้ได้แฝงความเชื่อบางประการที่ส่งผลทางจิตใจและวิถีปฏิบัติที่เป็นคุณแก่ผู้ปฏิบัติและชุมชน อาทิ การสรงน้ำพระธาตุและการห่มผ้าพระธาตุถือว่าเป็นการทำบุญที่ยิ่งใหญ่ หากผู้ใดได้สรงน้ำพระธาตุประจำปีเกิดของตน เชื่อว่าจะทำให้ชีวิตรุ่งเรือง รอดพ้นจากเภทภัยต่าง ๆ จะประสบแต่ความสุข ความเจริญ และสมปรารถนาในสิ่งที่อธิษฐานไว้ทุกประการ ความเชื่อดังกล่าวได้ทำให้คนในชุมชนอยู่ใกล้ชิดกับพระพุทธศาสนา มุ่งที่จะกระทำแต่ความดี คนในชุมชนจะอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข มีความรักใคร่สามัคคีกัน จากตำนานและความเชื่อที่เกี่ยวกับองค์พระธาตุที่ได้เล่าขานสืบต่อกันมาจึงทำให้พระธาตุหรือสถูปเจดีย์เป็นศูนย์รวมใจของคนในชุมชนและเป็นเสมือนสิ่งเชิดหน้าชูตาที่คนในชุมชนภาคภูมิใจที่จะยกย่องให้เป็นอัตลักษณ์แห่งชุมชนของตน

สิ่งที่ได้รับการเลือกสรรจากผู้นำชุมชนและชาวบ้านว่าเป็นอัตลักษณ์แห่งชุมชนของตนที่มีจำนวนมากรองลงมาคือ ทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งนี้เพราะสภาพภูมิประเทศของจังหวัดพะเยามีความอุดมสมบูรณ์และเพียบพร้อมไปด้วยเทือกเขาจำนวนมากที่ทอดยาวเรียงรายสลับซับซ้อนกัน อีกทั้งมีแม่น้ำลำธารหลายสายที่มีน้ำตลอดทั้งปีอันเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดน้ำตกป่าไม้พืชพันธุ์และสัตว์ป่านานาชนิดตลอดจนถ้ำและทรัพยากรธรรมชาติในหลายรูปลักษณ์ที่งดงามตามธรรมชาติดังเช่น ฝั่งต้า ที่อำเภอเชียงม่วน หนองเล็งทราย ที่อำเภอแม่ใจ ฯลฯ ซึ่งสภาพของทรัพยากรธรรมชาติส่วนใหญ่นับเป็นสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญของจังหวัดพะเยา ที่ยังคงสภาพความเป็นธรรมชาติไว้ได้อย่างสมบูรณ์ ไม่ว่าจะเป็นวนอุทยานภูลังกา ที่อำเภอปง กว๊านพะเยาที่อำเภอเมืองพะเยาหรือน้ำตกภูซาง ที่อำเภอภูซาง ล้วนเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่ได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวปีละเป็นจำนวนมาก เหตุผลประการหนึ่งที่ทำให้สถานที่ดังกล่าวยังคงรักษาลักษณะดั้งเดิมที่เป็นธรรมชาติไว้ได้ อาจเนื่องมาจากสถานที่แต่ละแห่งมีตำนานหรือเรื่องเล่าที่เป็นความเชื่อที่กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือสิ่งที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติกับสถานที่แห่งนั้น โดยเป็นไปในลักษณะของการที่สิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือสิ่งที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติเป็นผู้สร้างและหรือประทับ(สถิต)อยู่ ตลอดจนมีส่วนเกี่ยวข้องอย่างใดอย่างหนึ่งกับสถานที่แห่งนั้น อีกทั้งสถานที่บางแห่งมีรูปลักษณ์บางประการที่เป็นสัญลักษณ์ของสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือสิ่งที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติปรากฏอยู่ อาทิ แท่นเทวดา ที่วนอุทยานภูลังกา อำเภอปง กระดูกไดโนเสาร์ที่อำเภอเชียงม่วน ฯลฯ ในขณะเดียวกัน ในแต่ละปีสถานที่ท่องเที่ยวแต่ละแห่งจะมีการจัดพิธีกรรมบูชา เซ่นสรวง สิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือสิ่งที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติ อันเป็นเสมือนการตอกย้ำความศักดิ์สิทธิ์ของสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือสิ่งที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติ

Veridian E-Journal, Silpakorn University
ISSN 1906 - 3431

ที่ปกป้องคุ้มครองสถานที่แห่งนั้น ดังเช่น พิธีเลี้ยงผีหนองเล็งทราย ที่อำเภอแม่ใจพิธีบวงสรวงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ที่ฝั่งต้าอำเภอเชียงม่วน พิธีสืบชะตาแม่น้ำร่องช้าง ที่อำเภอดอกคำใต้ ฯลฯ ความเชื่อและปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในสถานที่แต่ละแห่งล้วนทำให้ผู้ที่เดินทางไปสถานที่นั้นมีความเคารพ ยำเกรง และเกรงกลัวต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือสิ่งที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติ ไม่กล้าที่จะทำลายหรือทำให้สถานที่แห่งนั้นได้รับความเสียหาย สภาพความเป็นธรรมชาติของสถานที่ จึงยังคงสภาพดั้งเดิมที่มีความงามตามธรรมชาติอยู่เป็นส่วนใหญ่ และกลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดพะเยาตราบจนถึงปัจจุบัน

ในขณะเดียวกัน ผลจากการเลือกสรรอัตลักษณ์แห่งภูกามยาว หรือจังหวัดพะเยายังพบว่า อัตลักษณ์ของอำเภอต่าง ๆ ที่มีจำนวนรองลงมาตามลำดับคือ พระพุทธรูป ผลิตผลของกลุ่มชน โบราณสถาน และวีรบุรุษ สิ่งดังกล่าวล้วนเป็นสิ่งที่แสดงถึงสัญลักษณ์ อันเป็นลักษณะเฉพาะที่มีความโดดเด่นในแต่ละอำเภอและคนในอำเภอนั้น ๆ ต่างมีความภาคภูมิใจในสิ่งที่เป็นอัตลักษณ์ของอำเภอที่ตนอาศัยอยู่ ในขณะเดียวกัน สิ่งที่เป็นอัตลักษณ์ดังกล่าวได้แสดงบทบาทและหน้าที่ตามประเภทของสิ่งที่เป็นอัตลักษณ์ที่แตกต่างกันออกไป ดังเช่น “วัฒนธรรมไทลื้อ” ที่อำเภอเชียงคำ ได้แสดงถึงวิถีชีวิตของชาวไทลื้อที่ปรากฏในปัจจุบัน โดยวิถีชีวิตดังกล่าวมีทั้งวิถีชีวิตดั้งเดิมและวิถีชีวิตที่มีการปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับบริบททางสังคมและกาลเวลา ซึ่งวิถีชีวิตของชาวไทลื้อที่พบในการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับผลการศึกษาของมิ่งกมล หงษาวงศ์ (2557) ที่ได้ศึกษาเรื่อง ไทลื้อ: วิถีชีวิตและอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม นอกจากนั้น สิ่งที่พบในการวิเคราะห์วัฒนธรรมไทลื้อที่อำเภอเชียงคำในครั้งนี้คือ วัฒนธรรมไทลื้อที่ปรากฏเป็นการแสดงถึงอัตลักษณ์ของชาวไทลื้อในฐานะของคนพลัดถิ่นในประเทศไทยที่มีแนวคิดที่จะแสดงตัวตนหรืออาณาเขตที่ตั้งของกลุ่มชาติพันธุ์ให้เป็นที่ประจักษ์แก่คนทั่วไปเพื่อความมั่นคงของกลุ่มชาติพันธุ์ตน ในขณะเดียวกัน ก็ต้องการกระตุ้นเตือนสำนึกของเยาวชนไทลื้อให้เห็นคุณค่าของวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งบทบาทและหน้าที่ดังกล่าวสอดคล้องกับผลการวิจัยของมงคล พนมนิมิต (2551) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การดำรงอัตลักษณ์ของชนกลุ่มน้อยในภาคเหนือ ซึ่งผลการวิจัยพบว่า การดำรงอัตลักษณ์ของชนกลุ่มน้อยในภาคเหนือมีองค์ประกอบ 3 ประการคือ ประการแรก การมีฐานคิดที่คำนึงถึงความมั่นคง ความเป็นปึกแผ่นของชุมชน ประการที่สอง มีกลไกของชุมชนที่ถือเป็นเสาหลักค้ำยันชุมชนอย่างเข้มข้น และประการที่สาม มีการสร้างการเรียนรู้ที่หลากหลายเพื่อให้ชนในกลุ่มเห็นคุณค่าของการดำรงอัตลักษณ์ของกลุ่มชน ซึ่งองค์ประกอบทั้ง 3 ประการเป็นแนวคิดที่ทำให้อัตลักษณ์ของกลุ่มชนดำรงอยู่ได้ อันเป็นเสมือนบทบาทและหน้าที่ของอัตลักษณ์ที่พบในการวิจัยครั้งนี้ที่จะทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อดำรงอยู่ในประเทศไทยได้อย่างเต็มภาคภูมิ

อัตลักษณ์แห่งภูกามยาวดังกล่าวข้างต้น จึงนับว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่า ไม่เพียงแต่ทางด้านจิตใจเท่านั้น หากแต่ยังมีคุณค่าต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนด้วยการนำทุนทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ในพื้นถิ่นมาเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาชุมชนเพื่อความเข้มแข็งของชุมชน และความอยู่ดี กินดีของคนในชุมชน เช่น การพัฒนาชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและแหล่งศึกษาเรียนรู้ทางวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ การนำขนบธรรมเนียม จารีตประเพณีของกลุ่มชนมาใช้เพื่อพัฒนากลุ่มให้มีความเข้มแข็ง อันจะนำไปสู่การสร้างคุณค่าทางสังคมและวัฒนธรรม และสร้างมูลค่าในทางเศรษฐกิจ ฯลฯ ซึ่งแนวคิดนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของเรณู เหมือนจันทร์เชย (2558) ที่ได้ศึกษาเรื่อง ทุนวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนากลุ่มชาติพันธุ์ไทยทรงดำในจังหวัดนครปฐม ที่พบลักษณะการใช้ทุนวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยทรงดำที่จังหวัดนครปฐม

ใน 3 ลักษณะคือ การใช้ทุนวัฒนธรรมส่วนที่แฝงฝังอยู่ในกาย การใช้ทุนวัฒนธรรมส่วนที่อยู่ในรูปวัตถุ และการใช้ทุนวัฒนธรรมส่วนที่อาศัยการสถาปนา

ข้อสังเกตประการหนึ่งเกี่ยวกับสิ่งที่เป็นอัตลักษณ์ในแต่ละอำเภอคือ สิ่งที่เป็นอัตลักษณ์ของแต่ละอำเภอ ซึ่งมีหลากหลายประเภทนั้น นอกจากจะมีรูปลักษณ์ที่เหมาะสมกับฐานานุรูปของอัตลักษณ์ อาทิ พระธาตุมีรูปลักษณ์ที่งดงาม สวยสง่า น่าเลื่อมใส ทรัพยากรธรรมชาติมีรูปลักษณ์ที่แสดงถึงความเป็นธรรมชาติโดยสมบูรณ์ ปราศจากการตกแต่งด้วยฝีมือมนุษย์ วัฒนธรรมไทลื้อเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นจากภูมิปัญญาของกลุ่มชนและสอดคล้องกับบริบททางสังคม ฯลฯ แล้ว สิ่งที่เป็นอัตลักษณ์ยังมีตำนาน อันเป็นเรื่องราวที่บ่งบอกถึงประวัติความเป็นมาและความเชื่อของคนในพื้นที่เป็นส่วนประกอบที่สำคัญด้วย ทั้งนี้ เพื่อให้สิ่งที่เป็นอัตลักษณ์นั้นมีความน่าเชื่อถือ น่าศรัทธา น่าเคารพยำเกรง หรือเพื่อให้มีบทบาทและหน้าที่อย่างใดอย่างหนึ่งที่คนส่วนใหญ่ในชุมชนต้องการ เช่น ให้คนในพื้นที่ได้ตระหนักถึงความสำคัญและพร้อมที่จะอนุรักษ์ให้คงอยู่สืบไป ให้คนทั่วไปเกิดความสนใจและเดินทางมาชมสิ่งที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชน อันเป็นนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจในชุมชน ให้คนในชุมชนมีความรักใคร่สามัคคีกัน ฯลฯ การที่อัตลักษณ์ของชุมชนจะมีคุณค่าและน่าสนใจมากน้อยเพียงใดนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับภูมิปัญญาในการสรรค์สร้างและเผยแพร่ตำนานหรือเรื่องเล่าที่จะนำมาเกี่ยวข้องกับรูปลักษณ์ของสิ่งที่เป็นอัตลักษณ์นั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า รูปลักษณ์ ตำนานหรือเรื่องเล่าที่แสดงถึงความเชื่อของชุมชน ตลอดจนภูมิปัญญาในการสรรค์สร้างสิ่งที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชน เป็นสิ่งที่มีความสัมพันธ์กันอย่างแนบแน่นที่จะช่วยเกื้อหนุนให้สิ่งที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชนดังเช่นอัตลักษณ์แห่งภูกามยาวมีคุณค่าในสายตาและความรู้สึกของชาวจังหวัดพะเยาและบุคคลทั่วไปตลอดไปตราบนานเท่านาน

ข้อเสนอแนะ

อัตลักษณ์เป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงความเป็นตัวตนของสิ่งต่างๆ ที่จะทำให้บุคคลทั่วไปได้ทราบถึงลักษณะเฉพาะของสิ่งนั้น ๆ เพื่อเป็นการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ความโดดเด่นของจังหวัดต่างๆ ให้เป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไป จึงควรที่จะมีการศึกษาถึงอัตลักษณ์ของจังหวัดทุกจังหวัด เพราะนอกจากจะเป็นการปลุกจิตสำนึกให้คนในท้องถิ่นได้เกิดความภาคภูมิใน“สิ่ง”ที่มีในจังหวัดของตนแล้ว ยังเป็นการให้ความรู้และเชิญชวนให้คนต่างถิ่นได้มาท่องเที่ยวในจังหวัด อันเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจภายในจังหวัดตามนโยบายของรัฐบาลในด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวในประเทศอีกด้วย

อย่างไรก็ตาม เนื่องจาก“อัตลักษณ์”มีลักษณะเป็นพลวัต ซึ่งจะแปรเปลี่ยนไปตามกาลเวลาและบริบททางสังคม ดังนั้น เพื่อให้อัตลักษณ์ของจังหวัดที่จะศึกษามีความเป็นปัจจุบัน จึงควรจะทำการศึกษาโดยการเก็บรวบรวมข้อมูลใหม่ในทุก ๆ 5 ปี

Veridian E-Journal, Silpakorn University
ISSN 1906 - 3431

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

กรมศิลปากร. (2533). **วิวัฒนาการพุทธสถานไทย**. กรุงเทพฯ : อมรินทร์ พรินติ้ง กรุ๊พ.

ธณัศวัล กุลศรี. (2559). “การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์: กรณีศึกษาพิพิธภัณฑ์สิรินธรตำบลโนนบุรี อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์.” **Veridian E-Journal, Silpakorn University**. 9, 3 (กันยายน-ธันวาคม 2559) : 1-16.

พระครูปริยัติกิตติคุณ. (2546). **บทประเด็นน่าสนใจในหอวัฒนธรรมนิทัศน์ วัดศรีโคมคำ**.พะเยา : นครนิวส์การพิมพ์.

มงคล พนมมิตร. (2551). “การดำรงอัตลักษณ์ของชุมชนกลุ่มน้อยในภาคเหนือ.” วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

มิ่งกมล หงษาวงศ์. (2557). “ไทลื้อ : วิถีชีวิตและอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม.”**วารสารศิลปกรรมศาสตร์วิชาการวิจัย และงานสร้างสรรค์**, 1, 2(กรกฎาคม-ธันวาคม 2557) : 1-20.

เรณู เหมือนจันทร์เชย. (2558). “ทุนวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนากลุ่มชาติพันธุ์ไทยทรงดำในจังหวัดนครปฐม” **Veridian E-Journal, Silpakorn University**. 8, 2(พฤษภาคม-สิงหาคม 2558) : 231-247.

สมัย สุทธิธรรม. (2541). **สารคดี ชุด ถิ่นทองของไทย**. พะเยา. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

สุรพล ดำริห์กุล. (2542). **ล้านนา สิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม**. กรุงเทพฯ: มรดกไทย.

สุวิภา จำปาวัลย์ และชีปนะ ปิ่นเงิน. (2533). **การศึกษาพุทธสัญลักษณ์ล้านนา**. เชียงใหม่:สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.